

ХАРАКТЕРНІ РИСИ ФОРМУВАННЯ ПАНОРАМИ МІСТ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ

Ї Петришин Г.П., 2011

Охарактеризовано основні тенденції, закономірності та особливості розвитку мережі міст у ході історичного урбанізаційного процесу в Західній Україні під впливом комплексу змінних факторів у різні історичні періоди.

Ключові слова: мережа міст, урбанізація, історичні періоди.

The main tendencies, laws and peculiarities of development of the city net during the urbanizational process in Western Ukraine were defined under the influence of different factors in historical periods.

Key words: city network, urbanization, historical periods.

Постановка проблеми

Порівняно низький рівень урбанізації областей Західної України (41 %) на фоні всієї країни, який вимірюється у загальноєвропейській практиці кількістю міських жителів, зумовлює зацікавлення рівнем розвитку урбанізації. Якщо загалом сьогодні цей показник по Україні сягає 60 %, то схід України є удвічі урбанізованішим від заходу, хоча у минулому ці тенденції були протилежними. Більшість міст України на кінець XV – початок XVI ст. розташовувалась у Правобережній Україні, у межах якої найбільшу щільність міського населення мала Галичина. Зіставлення цих показників означає, що частина історичних міських поселень розчинилась у сільській місцевості.

Аналіз останніх досліджень

Для української науки характерним є слабкий міждисциплінарний зв'язок, тому історія урбаністики оперує штучно збідненою базою даних та вузьким методологічним комплексом. В історії урбаністики розглядаються лише міста класичні (поліфункціональні) і не беруться до уваги більшість міст вузькофункціональних, зокрема т.зв. протоміста, напр., торгові поселення середньовіччя. Проте докладні дослідження розселення окремих земель, регіонів, історичних територій України, проведені місцевими дослідниками крезнавчо-наукового характеру, розпорошені у численних місцевих виданнях, показують нерівномірність їхнього розвитку і дають змогу охарактеризувати у загальних рисах тенденції характеру еволюції розселення на українській етнічній території, зокрема, процесу містоутворення. Висвітленню цього питання присвячені численні праці автора, які подані у переліку літератури [1].

Мета статті

Урбанізація у своїй основі є процесом інертним, а різний економічно-суспільний розвиток різних країн та регіонів дає можливість одночасно спостерігати за його різними фазами. Цій тематиці присвячені численні публікації (окремо для об'єктів, окремо для різних фаз їхнього розвитку), але їхній аналіз був би надто громіздким. Тому у статті обрано шлях демонстрації різних етапів розвитку мережі міст.

Виклад основного матеріалу

Європейські історико-урбаністичні студії дають основу для побудови методологічних кроків дослідження. Урбанізаційний процес є достатньо складним поліцентричним явищем із різною динамікою, хоча пунктом відліку його континуїтету прийнято вважати останні століття I-го тисячоліття н.е. У Європі відродження міст, заснованих римлянами, і виникнення нових поселень міського типу зараховують до

IX–X ст. З часів хрестових походів карта Європи почала вкриватись все густішою мережею нових міст. Урбанізаційний бум, який почався в Європі в XI ст., поступово просувався на схід. Найважливішим періодом у формуванні мережі міського розселення Європи слід вважати XI–XIII ст., коли почали збільшуватися численні поселення, які поступово набували рис і прав міст. Ця мережа виявилася дуже стійкою, життєспівною і стабільною. Протягом віків ця мережа, наче живий організм, набирала ваги, “дихала”, “пульсувала” – у різні історичні епохи то одна, то інша ланка функціонувала особливо активно. У XIV ст. у Німеччині, коли структура влади змінилася на користь феодалів, розмір міста ніби попередньо визначався розмірами володінь феодала. На карті Німеччини, згідно з даними К. Бюхера, наприкінці XV ст. можна було побачити близько трьох тисяч поселень, що мали статус міст, і всі вони розміщувались один від одного приблизно на відстані 5 год. кінного транспорту на півдні і заході країни, і на відстані 7–8 год на півночі і сході. Збільшення кількості міст зменшувало кількісне зростання їх населення. Політичне значення багатьох великих міст у кінці XIV ст. помітно зменшилось порівняно з XI–XII ст. У західній Європі XII–XIII ст. – це епоха малих міст, заснованих з метою просування в ще неосвоєні райони; 1300–1450 рр. – період неповноцінних міст із зменшеним об’ємом міських привілеїв; 1450–1800 рр. – вбога картина життя міст не привертає уваги дослідників. Після 1450 р. утворення нових міст перестає бути загальною потребою.

У дослідження містотворчих процесів Європи виділяють кілька регіональних шкіл. Із них найпотужнішими є німецька, започаткована у 30-ті роки XX ст. (Е. Кайзер, В. Рауш, Х. Штоб), та австрійська, сформована у 70–80-ті роки (А. Гоффман, А. Лоцкі, О. Пікль), які характеризуються сформалізованим підходом та енциклопедичним поданням матеріалів дослідження. Тож створено вичерпні бази даних для вивчення містотворчого процесу в цих країнах. На противагу до них сформувалась польська школа, у якій основний акцент поставлено на виявлення автентичності. У цих школах ретельно і послідовно, під координацією спеціальних дослідницьких установ опрацьовані проблеми містотворення для дрібних історичних регіонів у визначених часових умовах, виявлена сукупність факторів та виведено закономірності урбанізаційного процесу.

Середньосхідна Європа посідає найцікавіший для українських дослідників містознавчий матеріал. Теоретичні праці, у яких вивчено процеси містотворення на території різних історичних державних організмів Польщі – Корони Польської, Речі Посполитої, що їх опрацьовали історики-медієвісти та історики нового часу, історики-географи, -правники, -економісти та -урбаністи. Загальні тенденції містотворення опрацьовано за допомогою широко застосовуваного статистичного методу, визначена дефініція та класифікація міст, подано схеми розташування міст та наведені окремі приклади розпланувальних досліджень. У цьому контексті розглядаються також західноукраїнські землі, які перебували в той час у складі Польщі. Охоплено містотворчі процеси стосовно західноукраїнських земель у часовому проміжку 1349–1772 років, із короткими екскурсами поза офіційні межі дослідження (М. Богущка, А. Виробіш, А. Гейштор, С. Гербст, Т. Зарембска, В. Каліновські, Г. Ловмянські, Т. Лялік, Т. Рослановські, Г. Самсонович, Я. Тишкевич, А. Чахоровські, Р. Щигел).

У зарубіжній (середньосхідної Європи) науковій літературі в останні десятиліття з’явилися численні праці, у яких досліджено розвиток мережі міст окремих історичних регіонів. Ці праці мають велике значення у формуванні методики дослідження історичних регіонів. До найбагатше опрацьованих належать: землі ордену хрестоносців, тобто землі Хелмінська, Гданське Помор’я, Пруссія до другої пол. XVII ст. (М. Біскуп, К. Касіске, Й. Парадовські, Ф. Розенкранц); Сілезія (Й. Пуделко); Малопольща у XIII–XVI ст. (Ф. Кірик), у XVI–XVII ст. (К. Кушнеж); Великопольща у XIII–XVI ст. (Я. Весіоловські, О. Лянге, З. Кілейовска); Підляшшя у XV–XVII ст. (С. Александровіч, Й. Гаврилюк); – землі Великого князівства Литовського (С. Александровіч, В. Пашуто, Я. Охмянські), а також сьогодняшня Білорусь (З. Кописській, А. Грицкевич, Г. Штихов, Л. Алексєєв, М. Ревеньска, О. Квітницька, В. Чантурія).

Окремі історичні регіони сьогодняшніх західних областей України були об’єктом спеціального дослідження зарубіжних дослідників таких як: М. Балінські, С. Баронч, Й.К. Гладилович, М. Горн, Е. Горнова, П. Домбковські, С. Курась, Т. Ліпінські, Є. Мотилевіч, С. Соханевич, А. Фастнахт, А. Янечек.

Характерним для зарубіжних, зокрема польських та німецьких істориків, у кінці XIX – на початку XX ст. був погляд, що до польської колонізації міст у західноукраїнському регіоні не було. Ця тенденція у пом’якшеній формі – деяким містам дозволено бути – наявна в західній історіографії, зокрема у фундаментальних працях із загальної історії урбаністики до сьогодні (напр.,

Л. Беневоло, Е. Еглі, П. Лаведан тощо). Сучасні праці – 80–90-х роках польської школи можна вважати сповна об'єктивними.

Аналіз містотвірного процесу ґрунтується на опрацюванні даних, які є опублікованими, тобто загальноопробованими. Це – бібліографічні джерела (як монографії чи статті, у яких досліджено окремі міста чи вибрані історичні проблеми, так і статистичні довідники та видання енциклопедично-довідкового характеру) та картографічні джерела (як самостійні карти, видані значними тиражами, або ж поодинокі архівні примірники, так і карти-схеми, долучені до бібліографічних джерел). До того ж ранні картографічні матеріали, які часто дають суперечливі дані, залучаються лише як допоміжний матеріал і можуть слугувати як джерело для визначення важливіших категорій міст у цій історичній ситуації.

Аналіз повноти та комплексності базового матеріалу виявляє загальні недоліки праць українських істориків, зокрема повну відсутність довідкового матеріалу, який містив би: перелік історичних населених пунктів згідно з алфавітною послідовністю, враховуючи зміну назв; час заснування міста, оскільки і час втрати міського права чи переходу його в іншу категорію; кількість мешканців, зазначення його основних функцій та визначення категорії міста, або подання цих даних лише для окремих даних; прив'язку історичних міст до населених пунктів згідно з сьогоденним адміністративним поділом.

Довідкові видання XIX ст. вже не вважаються науковою літературою, а мають лише історичне значення. Українські видання енциклопедично-довідкового характеру, видані у 70–80-х роках, заполітизовані, а методика опрацювання історичної довідки міст змінювалась від тому до тому у бік вихолощення наукової інформації та скорочення списку поданих міст. Новіша довідкова література присвячена сучасним містам, історія ж їх зведена у кращому разі до дати заснування, і то не завжди правильно усталеної.

За рівнем дослідженості Галичина є у найкращій ситуації, тому області щодо стану бази даних можна розташувати так: Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська, Волинська, Рівненська, Хмельницька, Закарпаття і Буковина. Наявність матеріалу дає можливість виконати аналіз густоти та розташування міст для характерних періодів (т. зв. часові “зрізи”) (рис. 1–5).

I - Давньоруський період (до 1240 р.)

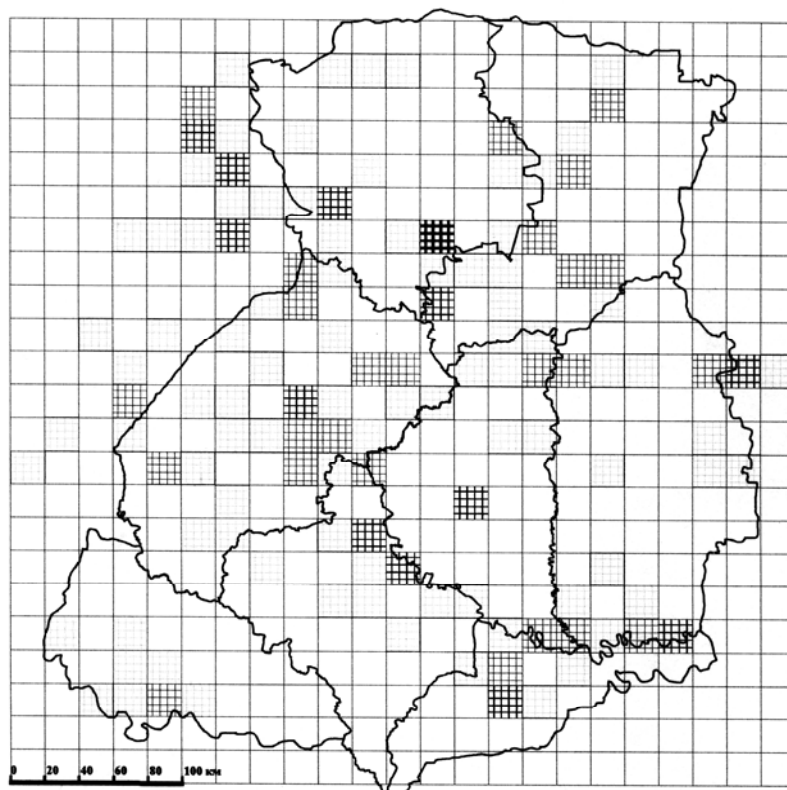

Рис. 1. Реконструкція мережі міст Західної України у характерні часові зрізи: період давньоруський: а – державний (Київська Русь (IX–XII ст.) та б – самостійних феодальних князівств (окремі землі, Галицьке та Волинське князівства, Галицько-Волинське королівство (1199–1340 рр.). Часовий зріз – 1240 р.

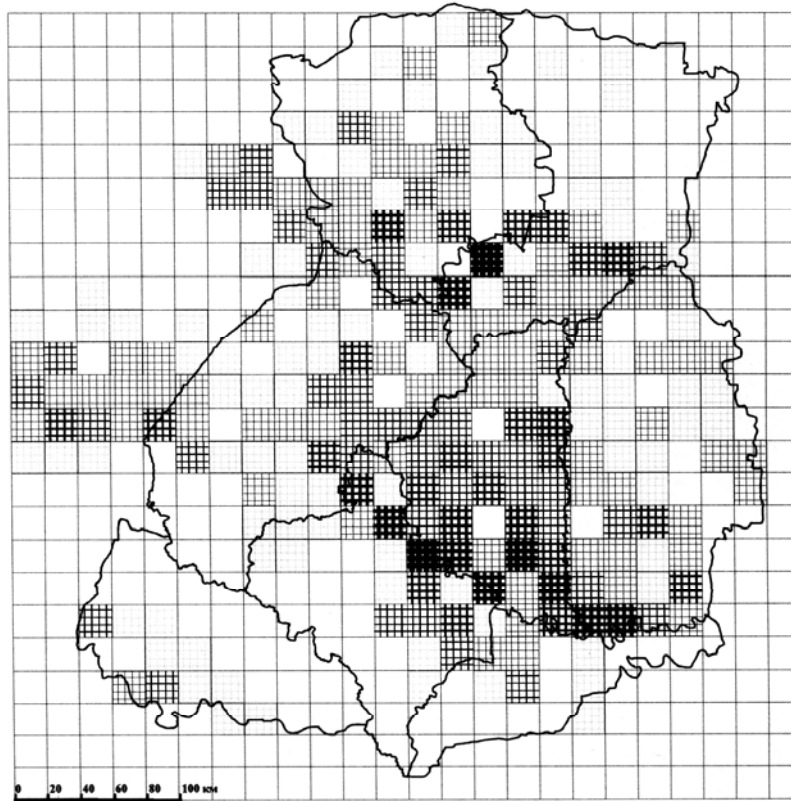

Рис. 2. Реконструкція мережі міст Західної України у характерні часові зрізи: період польсько-литовської колонізації: а – регіон у складі Королівства Польського (1349–1569 рр.) та Великого князівства Литовського (1341–1569 рр.). Часовий зріз – 1569 р.

На картах – часових “зрізах” – зазначаються:

- властиві міста зрізу;
- міста, які згадуються як короткотривалі або були невдалими локаціями;
- міста, які закладені пізніше для доповнення системи.

Реконструкції – “зрізи” мережі міст кожного з історичних періодів – дають можливість проведення порівняльного аналізу урбанізаційного процесу на основі показників, прийнятих у сучасній урбаністиці:

- загальна кількість міст та розподіл їх за категоріями;
- густина мережі міст (кількість міст на 1000 км кв. та в одній таксонометричній одиниці – 400 км.кв.);
- відстань між містами (визначається як відстань між центрами кружків по повітряній прямій, враховуючи коефіцієнт складності території);
- тощо.

У доіндустріальний період поняття про місто в Україні, враховуючи давньослов’янське поняття обшинного центру, поступово, з плином часу, переходить у поняття фортеці і місця перебування державної влади, далі є поняттям про торгову общину, яка наділена особливими правами і торговими пільгами, врешті, значення міста обмежується поняттям ринку для сільських виробів. Система давньоруського розселення, почавши з кінця XIII ст. (рис. 1), а особливо у II-й половині XIV ст. зазнає щораз більших просторових трансформацій, слугуючи основою для розвитку систем розселення пізніших періодів (рис. 2–3). Ці зміни відбувалися у різному темпі залежно від розташування землі та її природно-ландшафтних характеристик. Для України розвиток окремих регіонів був нерівномірним і структурно різним, оскільки її територія була полем колонізації сусідніх держав. Процес розвитку міст в індустріальний час є надзвичайно динамічним. У всій Європі у XIX ст. відбувається відмирання пізньо-

середньовічної і утворення нової мережі міст на основі інших містоутворювальних факторів, які прийшли разом із т. зв. промисловою революцією. Розвинулись міста, які були транспортними пунктами в новій залізничній мережі. Переміни в економіці не потребували вповні історично-сформованої мережі міст і містечок. Для розвитку промисловості достатньо було міст, вибраних серед історично-сформованих згідно з принципом найбільшої відповідності, тобто імпульс зростання отримали лише деякі старі міста (рис. 4). З приходом соціалізму значну частину міст відкинуто з категорії міських поселень, а з 1950-х років почався новий етап централізованої індустріалізації та агломерування міських систем (рис. 5).

III - й період. Річ Посполита

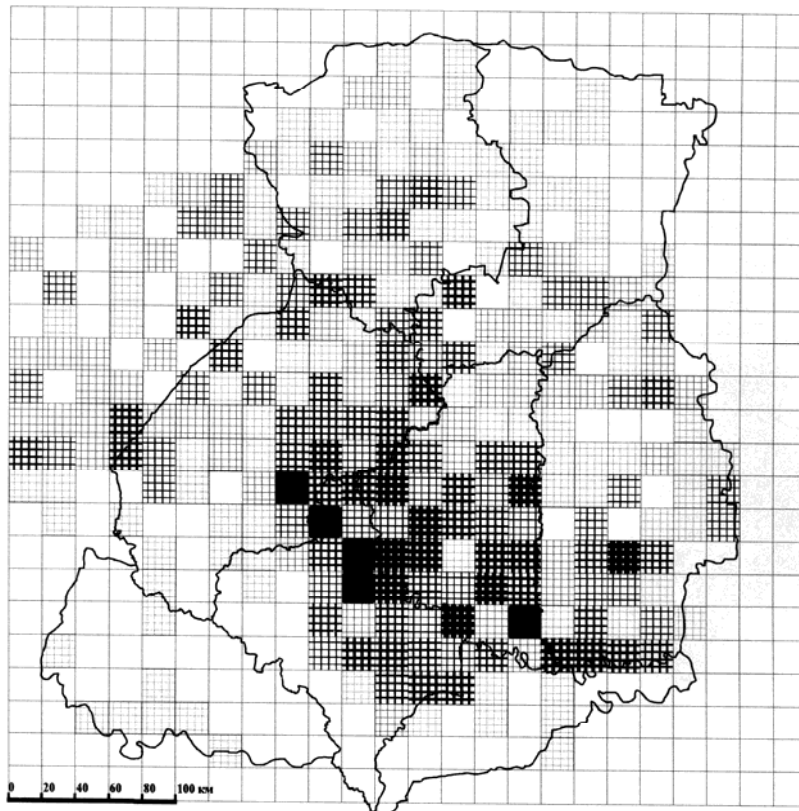

Рис. 3. Реконструкція мережі міст Західної України у характерні часові зрізи:
а – період польсько-литовської колонізації; б – регіон у складі Польсько-Литовської
Речі Посполитої (1569–1772 рр.). Часовий зріз – 1630 р.

Визначення основних характеристик містотворчого процесу є можливим виконати на основі всебічного дослідження механізму формування історичної мережі міст, її кількісних та якісних характеристик та структурного аналізу в окремі історичні періоди на основі охоплення кількісними методами широкого кола об'єктів містобудування України від VI–VII ст. до XXI ст.

Характерні риси розвитку мережі міст:

- основні закономірності історичного урбанізаційного процесу в кожному із історичних регіонів України формуються під впливом комплексу факторів, які впливають зі змінних політичної та економічної ситуацій у регіоні в різні історичні періоди. Ці закономірності відбиваються у характеристиках мережі поселень Галичини, у специфіці формування і розвитку функціонально-просторової структури системи поселень регіону та рівні урбанізації;
- протягом більше ніж тисячолітнього містотворчого процесу кілька разів змінювалась структура мережі міст, що ґрунтувалося на збудованому відповідно до тогочасної економічної моделі окресленого історичного періоду “диференційний ланцюг” (= типологія міст) міських поселень.

Щоразу змінюючи засади урбанізації, що пов'язано передовсім із політичними подіями в Україні, нова мережа міст, основуючись на давній, примножувала кількість міст, оскільки старі міста, які не відповідали новим факторам, переміщались у кінець “диференційного ланцюга” міських поселень, виконуючи завдання, що стосувалися внутрішніх локальних факторів;

- у періодизації урбанізаційного руху важливим є виділення самостійних (протягом яких регіон існує як самостійне державне, принаймі автономне утворення) та імперіальних (коли регіон знаходиться щодо центру як периферія) політичних періодів, коли діють системи протилежні за напрямленістю (від- та доцентрових факторів). Можна зазначити, що зовнішнім факторам імперіальних періодів властива потужна, але короткотривала дія, і тоді, коли немає внутрішніх факторів, що відіграють деструктивну роль у загальному урбанізаційному процесі;

IV - ий період. Австро-Угорська та Російська імперії.

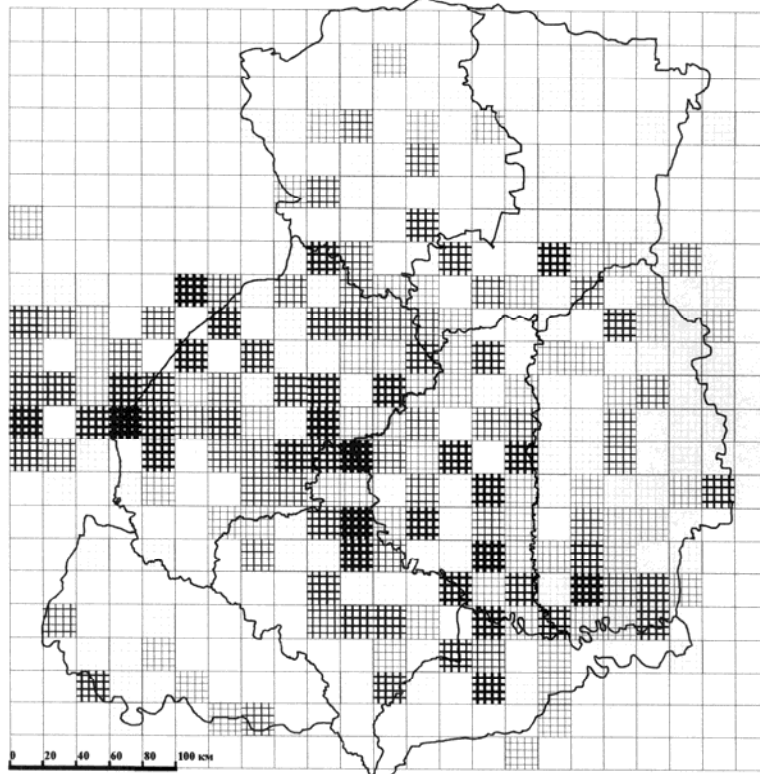

Рис. 4. Реконструкція мережі міст Західної України у характерні часові зрізи: імперіальний період: регіон у складі Австрійської, Австро-Угорської та Російської імперій (1772–1918 рр.). Часовий зріз – 1890-ті рр.

- як правило, у кожному історичному періоді формується певна група міст, які є виразниками принципів урбанізації свого часу. Чисельно ця група не є визначальною у системі розселення і під час переходу до наступного періоду деградує або зрівнюється своїми характеристиками з іншими міськими поселеннями;
- простежується шлях оптимального розвитку міст – від їх утворення і формування мережі у ранньослов'янський період до міст, які мали самоуправління, підтвержене Магдебурзьким правом. Прийняття Магдебурзького права на Україні сприяло виділенню міського населення в окремий суспільний стан. Хоча це право не відіграло такої ролі, що на Заході, проте, вносячи певні риси західноєвропейського міського устрою до українських міст, стало одним з важливих факторів культурного і правового наближення України до Західної Європи. У XIX ст. відбувається відмирання мережі міст з пізньосередньовічними якостями і утворення нової на основі інших містоутворювальних факторів, пов'язаних з індустріалізацією;

- у допромисловий період всі зміни у формуванні мережі міст відбуваються на фоні неухильного зростання щільності населення та збільшення частки міського населення (окрім періодів воєн, коли частка втрат міського населення була значно вищою стосовно загальних втрат). Розселення на новоосвоєваних чи новоколонізованих територіях в Україні починалося від утворення опорних вузлів мережі міст згідно з домінантним фактором, яка згодом доповнювалася іншими типами поселень. Основним чинником містоутворення в Україні, що була щитом Європи від східних навал, слід вважати оборонний фактор. Життєзабезпечувальним фактором і найтривалішим є аграрний. Інші фактори, як торговий чи ремісничий лише впливають на диференціацію міста та на час їхнього життя;

Сучасний стан (1990 р.)

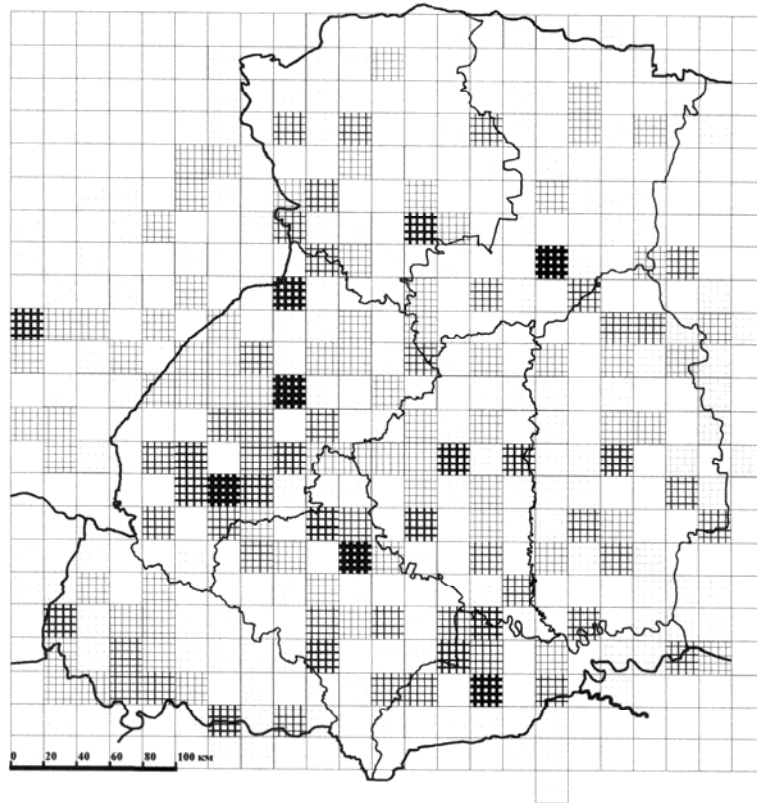

Рис. 5. Реконструкція мережі міст Західної України у характерні часові зрізи: радянський період: регіон у складі СРСР (1918) 1939–1991 рр.). Часовий зріз – 1990 р.

- містотворчі фактори діють завжди як система різновеликих потужностей, які сумуються за своєю прогресивною або регресивною дією. Поділяються на внутрішні, які є стабільно-прогресивними для всіх періодів (передусім це обслуговування внутрішнього ринку) і зовнішні, які утворюють щораз нові за організації різних нових моделей економічного розвитку суспільства, яким властива стимулювальна дія у межах властивого періоду;
- зміна історично-правових критеріїв оцінки міст на функціональні, демографічні чи господарсько-економічні руйнує поняття історично-сформованого міста та впливає початково на зменшення їхньої кількості, а потім на формування мережі міст згідно з прийнятими новими дефініціями;
- процес містотворення (урбанізації) в Україні є логічним продовженням процесу розвитку міст у Західній Європі, а згодом у Середній Європі, є процесом порівняльним за різними якостями та характеристиками, його величиною і насиченістю, досягаючи апогею у різних землях України у європейському контексті у новий час – починаючи із західних земель наприкінці XVI ст. і у східних протягом XIX століття;

- у зв'язку із геополітичною ситуацією України та історичним розвитком характерною ознакою процесу містотворення загалом і для окремих історичних регіонів є нестабільність та змінність міського статусу. Ця риса становить основну відмінність від європейського містотворення;
- для міст, які формують урбанізаційну мережу Західної України, характерна їх дрібнорозмірність та дисперсне розташування. Ці властивості, завдяки великій інерційності системи, завжди переносяться з попереднього у наступний період, забезпечуючи наслідування містобудівної традиції;
- у творенні кожного окремого урбанізаційного об'єкта простежуються закономірності, які значно залежать від історичного періоду, актуальної “економічної програми” та усієї сукупності факторів.

Узагальнена схема виглядає так, що за сприятливої дії сукупності факторів відбувається активний урбанізаційний розвиток:

- виникнення міста як продукту кристалізації протоміської субстанції;
- “трансформація” міста (перебудова, модернізація, перелицювання міської субстанції та основних структурних елементів, що особливо часто відбувалось після великих пожеж та інших руйнувань-катаклізмів);
- “поглинання” міста (новозакладене місто вбирає у свою територію “старе місто”);
- “подвійне місто” (одночасне функціонування “нового” і “старого” міста);
- зростання абсолютної величини міста (територія, кількість мешканців тощо);
- агломерування міст.

Проміжною формою, яка спостерігається як за сприятливої дії чинників, так і за несприятливої, є закладення “нового міста” згідно з опрацьованим попереднім планом.

У разі несприятливої дії факторів відбуваються стабілізаційні та деурбанізаційні явища, зокрема – “трансурбанізація” (перенос міста у сприятливіші умови, старе поселення перестає функціонувати або опускається у ранг села) та деградація міста (втрата міського статусу і правовий перехід у категорію сіл).

Висновки

Отже, методика досліджень мережі міст для окремо обраного регіону – Західної України згодом може поширитись для міст інших регіонів України. Адже, як доводить тип урбанізаційного процесу в Україні, саме західноукраїнські землі із континуйованим міським середовищем є містком між європейським і східнослов'янським містотворенням.

1. *Петришин Г.П. Природно-ландшафтні основи процесу градообрання. Автореф. дис. канд. арх. – М., 1990. – 24 с.; Петришин Г.П. Закономірності процесу містоутворення в Україні XIV – поч. XIX ст. // Проблеми містобудування Західної України. – Львів, 1994. – С. 93–94; Петришин Г.П. Закономірності урбанізаційного процесу в Україні // Проблеми регенерації історичної забудови заповідних територій населених пунктів України: Матеріали наук.-практ. конф. 8–10 червня 1994. – Кам'янець-Подільський, 1994; Петришин Г.П. Історичне складення форм взаємодії розселення і природної основи у Західноукраїнському регіоні // Записки НТШ. Праці секції “Мистецтвознавство”. Т. ССХХVII. – Львів, 1994. – С. 225–258; Петришин Г.П. Методичні вказівки та анкета до опрацювання проекту “Книга міст Галичини”. – Львів, 1995. – 46 с.; Petryszyn H., Kryworuczko J. Rozwoj urbanistyczny obszarow przygranicznych Ukrainy Zachodniej // Prace polskich architektow na tle kierunkow tworczyc w architekturze i urbanistycy w latach 1945–1995. Materialy Międzynarodowej konferencji 50-lecia Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej. – Krakow, 1995. – Т. II. – S. 165–168; Петришин Г.П. До історії урбанізації України. // Вісник Державного університету “Львівська політехніка”. – Львів, 1996. – С. 90–93; Петришин Г.П. До питання формування мережі міст України XIV–XIX ст. (у європейському контексті) // Архітектурна спадщина України. Вип. 3. Ч. 2: Питання історіографії та джерелознавства української архітектури / За ред. В. Тимофієнка. – К.: Українознавство, 1996. – С. 56–87; Петришин Г.П. Проблеми*

історичного урбанізаційного процесу в Україні // Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Наук.-техн. зб. Вип. I. – К.: КДТУБА, 1997. – С. 45–48; Петришин Г.П., Криворучко Ю.І. Тенденції сучасної забудови міст України // *Miedzunar. konf. nauk.z cyklu “Mieszkanie XXI”*. “Widownictwo mieszkaniowe w krajach Europy Srodkowej i Wschodniej w okresie transformacji”. – Białystok, 8–10 maja 1997. – Białystok, 1997. – Т. II. – С. 83–86; Петришин Г.П. Кількісні та якісні характеристики урбанізаційного процесу Галичини в контексті України та Польщі в період Ренесансу // *Вісник Держ. ун-ту “Львівська політехнік”*. – 1998(1999). – № 358: *Архітектура*. – С. 220–230; Петришин Г.П., Іваночко У.І. Урбанізаційні процеси Галичини (1772–1914) // *Вісник Держ. ун-ту “Львівська політехнік”*. – 1998(1999). – № 358: *Архітектура*. – С. 213–220; Halina Petryschyn. *Staedtisches Leben in der Ukraine im 17. und 18. Jahrhundert, mit besonderer Beruecksichtigung Ostgalizien*. In: Viliam Cicaj- Othmar Pickl (Hrsg.) “*Staedtisches Alltagsleben in Mitteleuropa vom Mittelalter bis zum Ende des 19 J-s.*” – Bratislava, 1998. – S. 171–193; Петришин Г. П. Визначення кількості історично-сформованих міст як об’єкту охорони в Україні (на прикладі Галичини). // *Урбаністично-архітектурні проблеми міст Галичини / Під ред. Б. Черкеса та М. Бевза*. – 1996 (1999). – С. 102–110; Петришин Г. Впровадження до проблеми містознавства в Україні // *Книга міст Галичини. Міждисциплінарні дослідження у містознавстві / Під ред. Г. Петришин. [Вісник Держ. ун-ту “Львівська політехнік”]*. – 1999. – № 379: *Архітектура*. – С. 7–15; Петришин Г.П. Історичний аналіз містобудування Галичини у складі різних держав. // *Транскордонні території України (Проблеми розвитку): Моногр. збірник наук. праць (ред.-упор.: Ю. Білоконь, І. Фомін)*. – К.: Укрархбудінформ, 1999. – С. 172–175; Петришин Г.П. Місце Галичини у сучасному містотворчому процесі України // *Вісник Держ. ун-ту “Львівська політехнік”*. – 1999. – № 375: *Архітектура*. – С. 166–172; Петришин Г., Іваночко У. *Територіально-планувальні перетворення Львова в австрійський період (1772 – 1914) // Львів: місто – суспільство – культура. Збірник наукових праць. Т. 3. [Спеціальний випуск Вісника Львівського університету. Серія історична.]* – Львів: Вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1999. – С. 191–208; Криворучко Ю.І., Петришин Г.П., Іваночко У.І. *Територіальний розвиток Львова кінця XVIII–XX століть // Містобудування та територіальне планування. Наук.-тех. збірник КДТУБА, вип. 3 / Заг. ред. проф. М. Дьоміна*. – К.: Вид-во КДТУБА, 1999. – С. 144–152; Петришин Г.П., С. Топилко. *Чи повернимося до містечок ? (Структурна будова та часова деструкція ренесансних містечок Галичини) // Архітектурний Вісник*. – Львів, 1999. – № 2 (8). – С. 13–15; Halina Petryschyn. *Die Judenviertel in der Stadtplanung und Stadtentwicklung Ostgaliziens mit besonderer Beruecksichtigung der Zeit vom Ende des 18. bis zur Mitte des 19. Jahrhunderts // Beitrage zur Geschichte der Staedte Mitteleuropas Band XV. Juden in der Stadt. (Hgb. von F. Mayrhofer u. F. Oppl.)* – Linz/Donau (Austria) 1999. – S. 221–295; Петришин Г.П. *Карта фон Міга як джерело до містознавства Галичини // Картографія та історія України. Збірник наукових праць*. – Львів–Київ–Нью-Йорк: видавництво М.П. Коць, 2000. – С. 54–79.